

**ŞİDDETLE MÜCADELEDE
KADIN VE KIZ ÇOCUKLARININ
ADALETE ERİŞİMİ**

Kingdom of the Netherlands

ŞİDDETLE MÜCADELEDE KADIN VE KIZ ÇOCUKLARININ ADALETE ERİŞİMİ

İnsan Hakları ve Medya Derneği

© Van - 2025

Yayına Hazırlayan: Burcu Şeber

<http://www.insanhaklarivemedy.com>

Bu yayın, Hollanda Büyükelçiliği İnsan Hakları Programı desteği ile yürütölen “Şiddetle mücadelede kadın ve kız çocuklarının adalete erişimi” Projesi kapsamında hazırlanmıştır.

Bu yayının içeriğinden yalnızca İNSAN HAKLARI VE MEDYA DERNEĞİ sorumlu olup herhangi bir şekilde Hollanda Büyükelçiliği’nin görüşlerini yansıtmamaktadır.

This publication has been prepared within the scope of the project entitled ‘Access to justice for women and girls in combating violence’, carried out with the support of the Dutch Embassy Human Rights Programme.

The HUMAN RIGHTS AND MEDIA ASSOCIATION is solely responsible for the content of this publication, which in no way reflects the views of the Dutch Embassy.

İNDEKS

1. SAĞLIK SİSTEMİNİN KRİTİK ROLÜ ve MEVCUT BOŞLUKLAR

1.1. Medya, Toplumsal Algı ve Şiddetin Yeniden Üretimi

1.1.2 Çalışmanın Amaçları ve Odak Alanları

1.1.2 Yöntem ve Projenin Uygulama Süreci

1.1.3 Analitik Çerçeve ve Raporun Yapısı

2.KADIN VE KIZ ÇOCUKLARINA YÖNELİK ŞİDDETİN GÖRÜNÜRLÜĞÜ

2.1. Şüpheli Kadın Ölümleri

2.1.1. Şüpheli Ölümün Özellikleri ve Yaygın Görülen Örüntüler

2.1.2. Şüpheli Ölümün Görünmezleşme Nedenleri

2.1.3. Devletin Etkili Soruşturma Yükümlülüğünün Eksikliği

2.2. Aile İçi Baskı, Zorla Evlendirme ve Çocukluk Çağı İhlalleri

2.2.1. Aile İçi Baskının Biçimleri

2.2.2. Zorla ve Erken Yaşta Evlendirme

2.2.3. Çocukluk Çağı İhlalleri ve Kurumsal Görünmezlik

2.3.1. Şiddetin “Aile İçi Mesele” Olarak Görülmesi

2.3.2. Fiziksel Olmayan Şiddet Biçimlerinin Fark Edilmemesi

2.3.4. Korku, Tehdit ve Sosyal İzolasyon

2.3.5. Kurumlarda Karşılaşılan Önyargılar

2.4. Başvuru Mekanizmalarındaki Sorunlar

2.4.1. Kayıt Açılmaması veya Eksik Açılması

2.4.2. Yanlış veya Yetersiz Yönlendirme

2.4.3. 6284 Sayılı Kanun Kapsamındaki Tedbirlerin Uygulanmasında Gecikmeler

2.4.4. Kurumlar Arası İletişim Eksikliği

2.4.5. Standart Dışı Uygulamalar ve “Delil Yok” Söylemi

2.4.6. Kız Çocuklarının Beyanlarının Dikkate Alınmaması

2.5. Şiddet Hattı Başvurularının Analizi ve Dijital Arşiv Sistemi Bulguları

SUNUŞ

Türkiye’de kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddet, yalnızca bireysel bir sorun değil; toplumsal, kültürel ve kurumsal yapılarla iç içe geçmiş derin bir gerçeklik olarak karşımıza çıkmaktadır.

Son yıllarda art arda yaşanan şüpheli kadın ölümleri, ev içindeki görünmez baskı biçimleri, kız çocuklarının maruz bırakıldığı zorlayıcı aile pratikleri ve koruma mekanizmalarının işlememesi, kadınların yaşam hakkını doğrudan tehdit eden bir tabloyu gözler önüne sermektedir. Bu tablonun en kritik boyutlarından biri de, sağlık çalışanlarının şiddet gören kadın ve kız çocuklarını tespit etme, doğru biçimde kayda alma ve ilgili kurumlara yönlendirme süreçlerinde yaşanan eksikliklerdir.

Hastanelerde, aile sağlık merkezlerinde düzenlenen raporların yetersizliği, şiddete işaret eden bulguların kayıt altına alınmaması, danışmanlık mekanizmalarının işletilmemesi ve uzun yönlendirme zincirlerinde kadınların yalnız bırakılması; şiddetin görünmezleşmesine ve yeniden üretilmesine yol açmaktadır. Benzer biçimde, aile içi şiddet ve baskı döngüsü çoğu zaman “mahrem alan” söyleminin ardına gizlenmekte; kız çocuklarının zorla evlendirilmesi, ekonomik baskı, psikolojik şiddet, kontrol ve gözetim mekanizmaları kimi zaman hiçbir resmi kayıt oluşmadan sürmektedir.

Kadınların ve kız çocuklarının başvurdukları kurumlarda karşılaştıkları tutarsız uygulamalar, mevzuata uygun işlemeyen süreçler, yanlış yönlendirmeler ve sorumluluğun birbirine devredildiği dağınık yapı, adalete erişimin önündeki en büyük engellerden birini oluşturmaktadır. İnsan Hakları ve Medya Derneği olarak yürüttüğümüz bu proje; şüpheli kadın ölümlerini görünür kılmak, aile içi baskı ve şiddetle ilgili veriyi güçlendirmek, sağlık çalışanlarının raporlama–bildirim yükümlülüklerine dair farkındalığı artırmak, kadın ve kız çocuklarının adalete erişimini güçlendirmek amacıyla hazırlanmıştır.

Mahalle ziyaretleri, ASM görüşmeleri, saha temasları, hak temelli eğitimler, gençlere yönelik dijital şiddet farkındalık etkinlikleri ve kadınların başvuru deneyimlerinden elde ettiğimiz bulgular; sistemin birçok noktasında temel eksiklikler bulunduğunu açıkça ortaya koymaktadır. Bu çalışma; hak ihlallerinin daha doğru tespit edilmesini, ilgili kurumların yükümlülüklerini etkin biçimde yerine getirmesini ve kadınlarla kız çocuklarının destek mekanizmalarına hızlı, güvenli ve doğru şekilde erişebilmesini amaçlayan kapsamlı bir yol haritası sunmaktadır. Aynı zamanda sağlık çalışanları, sosyal hizmet uzmanları, hukukçular, yerel yöneticiler ve sivil toplum için pratik bir başvuru kaynağı niteliği taşımaktadır. Kadınların yaşam hakkı, güvenliği ve özgürlüğü; toplumun tamamını ilgilendiren temel bir insan hakkıdır.

Bu proje, görünmez bırakılan ihlalleri görünür hâle getirerek, kadınların ve kız çocuklarının güçlenmesini, destek mekanizmalarının iyileştirilmesini ve yerelde adalete erişimin sürdürülebilir biçimde güçlendirilmesini hedefleyerek hazırlanmıştır.

ÖNSÖZ

Ülkemizde kadınlara ve kız çocuklarına yönelik hak ihlalleri, toplumsal yaşamın ciddi bir sorunu olmaya devam etmektedir. Şüpheli kadın ölümleri, aile içi baskı ve şiddet döngüsü, kurumların eksik müdahalesi, sağlık çalışanlarının raporlama–yönlendirme süreçlerinde yaşanan aksaklıklar ve kız çocuklarının sistematik olarak görünmezleştirilmesi; kadınların yaşam hakkını tehdit ederken adalete erişimi de güçleştirmektedir.

Bu tabloyu değiştirmek için yalnızca hukuki süreçlerin değil, toplumsal algının ve bilginin de dönüşmesi gerekmektedir. Tam da bu nedenle toplumsal cinsiyete duyarlı haber yazımı, projemizin en kritik bileşenlerinden biri hâline gelmiştir. Medyanın dili; şiddeti görünür kılabilir, hakikati güçlendirebilir, kadınların ve kız çocuklarının yaşadığı ihlallerin üzerindeki sis perdesini kaldırabilir. Ya da tam tersine, yanlış bir dil şiddeti sıradanlaştırabilir, şiddete maruz kalanı suçlayabilir, failin konumunu güçlendirebilir. Bu nedenle hak temelli, önyargısız, güçlendirici ve toplumsal cinsiyet eşitliğini esas alan bir habercilik anlayışının yerelde güçlendirilmesi hayati önemdedir.

İHAMED olarak yürüttüğümüz bu proje; kadınların ve kız çocuklarının adalete erişimindeki görünmez engelleri ortaya çıkarmayı, sağlık çalışanlarının yükümlülüklerini güçlendirmeyi, kurumlar arası koordinasyon eksikliklerini görünür kılmayı ve yerelde toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlı haberciliğin gelişmesini sağlayacak bir çerçeve oluşturmayı hedeflemektedir.

Mahalle ziyaretlerinden ASM görüşmelerine, saha çalışmalarından gazetecilik eğitimlerine kadar tüm faaliyetlerimiz; hem kurumsal mekanizmaların hem de kamuoyunun daha bilinçli ve duyarlı hâle gelmesine katkı sunmak üzere planlanmıştır. Bu süreçte hem eğitimleri gerçekleştiren hem de proje kapsamında hazırlanan kitapçığa değerli içerik sunan uzmanlara teşekkür borçluyuz. Dr. Kivılcım Turanlı, Doç. Dr. Ümit Kılınç, Gazeteci Banu Tuna, Dr. Derya Bulgur ve Dr. Duygu Nur Tutam ve Psikolog Mihriban İde bilgi birikimleriyle projenin temel akademik ve pratik içeriğini güçlendirmiştir.

Projenin yürütülmesi ve koordinasyonunda emek veren Burcu Şeber'e; eğitimlerin gerçekleştirilmesi ve içeriklerin oluşumuna kadın hakları alanındaki yerel dayanışmayı güçlendiren Van Barosu Kadın Hakları Merkezi'nden Av. Mariye Bildirici Borazan, Av. Fatma Ülgen ve Av. Medine Turantaylak Özkaçmaz'a; saha ve medya çalışmalarındaki destekleri için gazeteciler Kadir Cesur ve Ruşen Takva'ya teşekkür ederiz.

Bu çalışmanın hem kadınların ve kız çocuklarının yaşam hakkının güçlenmesine, hem de yerelde toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlı bir habercilik kültürünün yaygınlaşmasına katkı sunmasını diliyoruz.

GİRİŞ

Kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddet, Türkiye'de hem yaygınlığı hem de görünmezliğiyle öne çıkan, çok katmanlı bir insan hakları sorunudur. Resmî istatistiklere yansıyan veriler, şiddetin yalnızca kayıt altına alınabilen kısmını görünür kılmakta; aile içinde, kapalı mekânlarda ve mahremiyet söylemi altında gerçekleşen çok sayıdaki vaka ise sistematik biçimde görünmez kalmaktadır. Bu görünmezlik, yalnızca veri eksikliği ya da istatistiksel bir sorun değildir; aynı zamanda şiddete maruz kalanların adalete erişimini, koruma mekanizmalarının devreye girmesini ve önleyici politikaların geliştirilebilmesini doğrudan etkileyen yapısal bir engeldir.

Bu çalışmanın hareket noktası, kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddet vakalarının Türkiye'de en sorunlu alanlardan birinin tespit, kayıt ve yönlendirme süreçleri olduğuna ilişkin tespittir. Şiddetin tespiti, belgelenmesi, raporlanması ve ilgili kurumlara yönlendirilmesindeki aksaklıklar; yalnızca tekil vakaların kötü yönetilmesi anlamına gelmemekte, aynı zamanda şiddetin yeniden üretildiği bir döngünün kurumsal zeminini oluşturmaktadır. Özellikle şüpheli kadın ölümleri, aile içi baskı, çocuk yaşta zorla evlendirme ve cinsel istismar vakalarında, bu döngünün sonuçları geri döndürülemez niteliktedir.

1.Sağlık Sisteminin Kritik Rolü ve Mevcut Boşluklar

Sağlık çalışanları, kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddetin izlerini çoğu zaman ilk gören, ilk temas eden ve müdahale etme imkânına sahip profesyoneller arasındadır. Acil servis başvuruları, aile sağlığı merkezlerindeki takipler, kadın doğum hizmetleri, psikiyatri başvuruları veya çocukluk çağı muayeneleri; şiddetin fark edilebileceği başlıca temas noktalarıdır. Buna rağmen, proje kapsamında yürütülen saha çalışmaları ve görüşmeler, sağlık sistemi bağlamında şu sorun alanlarını görünür kılmaktadır: Travmatik bulguların adli raporlara ve hasta kayıtlarına eksik, yüzeysel veya standart dışı yansımaları, Kadın ve kız çocuklarının beyanlarının, özellikle aile içi şiddet ve cinsel istismar söz konusu olduğunda, ikinci plana itilmesi veya yeterince ciddiye alınmaması, Şiddet vakalarına ilişkin kayıt ve raporlamanın, kurumdan kuruma ve kişiden kişiye değişen biçimde yürütülmesi; yani standartlaştırılmış bir izleme ve kayıt sisteminin eksikliği, Şiddet şüphesi ortaya çıktığında işletilmesi gereken yönlendirme zincirinin (kolluk, savcılık, sosyal hizmet, baro vb.) her zaman ve her yerde devreye girmemesi, Mevzuatta açıkça tanımlanmış olan bildirim, raporlama ve yönlendirme yükümlülüklerinin, uygulamada parçalı, düzensiz ve kimi zaman tamamen devre dışı kalması.

Bu tablo, sağlık sisteminin tek başına şiddet sorununu çözmesi gerektiği anlamına gelmemekle birlikte, şiddetin görünür kılınmasında ve kayıt altına alınmasında sağlık alanının merkezi bir rol oynadığını ortaya koymaktadır. Sağlık çalışanlarının bilgi, farkındalık ve kurumsal destek mekanizmaları güçlendirilmedikçe; şüpheli kadın ölümleri, çocuk yaşta zorla evlendirme, cinsel istismar ve sistematik aile içi baskı gibi vakaların önemli bir kısmı, resmi kayıtlara “sıradan” bir vaka olarak işlenecek ya da hiç yansımayacaktır.

1.1. Medya, Toplumsal Algı ve Şiddetin Yeniden Üretimi

Projenin bir diğer odak noktası, şiddet vakalarının medya tarafından aktarılış biçimidir. Haber dili, kullanılan görseller, başlık tercihi, şiddete maruz kalanın ve failin konumlandırılma şekli, yalnızca bilgiyi aktaran nötr unsurlar değil; toplumsal algıyı şekillendiren ve kimi zaman da şiddeti yeniden üreten araçlardır. Sahada ve medya analizlerinde gözlemlenen temel sorun alanları şöyle özetlenebilir: Toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlı habercilik ilkelerinin yaygın ve sistematik biçimde uygulanmaması, şiddete maruz kalan odaklı yaklaşımın zayıflığı; şiddete maruz kalanın mahremiyetinin korunmaması, damgalanmasına yol açan ifadelerin kullanılması, Failin “iyi baba”, “saygın komşu”, “sevilen eş” gibi sıfatlarla normalleştirilmesi veya mazur gösterilmesi, Şiddet eyleminin dramatize edilerek “tüketilen bir içerik”e dönüştürülmesi; olayın yapısal ve toplumsal boyutlarının göz ardı edilmesi, Haberlerin, şiddetin nedenleri ve önleme mekanizmaları yerine, çoğunlukla tekil ve sansasyonel yönüne odaklanması.

Bu habercilik pratikleri, bir yandan toplumsal farkındalığı düşürmekte, diğer yandan şiddeti olağanlaştıran, hatta meşrulaştıran bir söylemin üretimine katkıda bulunmaktadır. Bu nedenle proje, yalnızca sağlık ve adalet mekanizmalarını değil, aynı zamanda hak temelli ve toplumsal cinsiyete duyarlı habercilik çerçevesini de merkezine alan bütüncül bir yaklaşım benimsemiştir.

1.1.2 Çalışmanın Amaçları ve Odak Alanları

Bu çalışma, İHAMED tarafından yürütölen proje kapsamında, kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddetin özellikle görönlölük, kayıt ve adalete erişim boyutlarına odaklanmaktadır. Çalışmanın temel amaçları şu şekilde özetlenebilir:

Kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddet vakalarının tespit edilmesi ve görönlölür kılınmasında yaşanan aksaklıkları ortaya çıkarmak, Sağlık çalışanlarının raporlama, kayıt ve yönlendirme mekanizmalarına ilişkin yasal ve etik yükümlölüklerini, mevcut uygulamalar ışığında analiz etmek, Kurumsal düzeyde (sağlık, kolluk, adliye, sosyal hizmetler vb.) yaşanan uygulama boşluklarını, standart dışı pratikleri ve yapısal engelleri tespit etmek, Toplumsal cinsiyete duyarlı habercilik ilkelerini ortaya koymak; mevcut medya pratiklerini bu çerçevede değerlendirmek, Yerelde kadınların ve kız çocuklarının adalete erişim yolculuğunda karşılaştıkları hukuki, kurumsal ve sosyo-költörel engelleri analiz etmek ve bu alandaki iyi/örnek uygulamaları görönlölür kılmak.

Bu hedefler doğrultusunda, proje, şiddetin yalnızca bireysel bir “şiddete maruz kalan-failleri” ilişkisi olmadığı; aksine kurumsal işleyiş, toplumsal normlar, hukuki çerçeve ve medya söylemiyle birlikte anlaşılması gereken çok boyutlu bir olgu olduğı varsayımına dayanmaktadır.

1.1.3 Yöntem ve Projenin Uygulama Süreci

Projenin uygulama sürecinde, yalnızca teorik ve mevzuat temelli bir analizle yetinilmemiş; saha verilerine ve yerel deneyimlere dayanan bir yöntem benimsenmiştir. Bu kapsamda: Farklı mahallelerde mahalle çalışmaları yürütülmüş; kadınların gündelik yaşam pratikleri, aile içi dinamikler ve yerel destek ağları incelenmiştir. Aile Sağlığı Merkezi (ASM) ziyaretleri gerçekleştirilmiş; sağlık çalışanlarının şiddet vakalarını tespit, kayıt ve yönlendirme süreçlerine ilişkin deneyimleri, güçlükleri ve ihtiyaçları değerlendirilmiştir. Kadınlar, sağlık çalışanları, yerel yöneticiler, sivil toplum temsilcileri ve medya çalışanlarıyla niteliksel veri toplama görüşmeleri yapılmış; bu görüşmeler aracılığıyla hem bireysel deneyimler hem de kurumsal işleyişe dair gözlemler derlenmiştir. Elde edilen saha bulguları, mevcut mevzuat, ulusal politika belgeleri ve uluslararası insan hakları standartları ile birlikte değerlendirilerek analitik bir çerçeveye oturtulmuştur.

Bu yöntemsel yaklaşım, çalışmanın yalnızca normatif (olması gereken) çerçeveye değil, aynı zamanda fiili uygulama ve yerel gerçekliğe de dayanmasını sağlamayı amaçlamaktadır.

1.1.4 Analitik Çerçeve ve Raporun Yapısı

Bu Giriş bölümü, çalışmanın kavramsal ve analitik çerçevesini çizmekte; izleyen bölümlerde daha ayrıntılı olarak ele alınacak başlıkların mantıksal sıralamasını ortaya koymaktadır. Rapor, genel olarak şu eksenler etrafında yapılandırılmıştır: Şiddetin görünürlüğü: Kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddetin, özellikle sağlık sistemi, kolluk ve adli mekanizmalar bağlamında nasıl (ve hangi ölçüde) görünür kılındığı; hangi noktalarda görünmezleştirildiği, Koruma mekanizmalarının işlevselliği: 6284 sayılı Kanun başta olmak üzere, mevcut koruma ve önleme mekanizmalarının sahadaki işleyişi ve uygulama boşlukları.

Sağlık sisteminin rolü: Sağlık çalışanlarının sorumlulukları, karşılaştıkları kurumsal/etik ikilemler, raporlama ve yönlendirme zincirinin işleyişi, Habercilik pratikleri: Toplumsal cinsiyete duyarlı, hak temelli bir habercilik perspektifinin gerekliliği; mevcut medya pratiklerinin bu çerçevede değerlendirilmesi, Yerel destek ağları ve adalete erişim: Kadınların ve kız çocuklarının yerelde başvurabildikleri resmi ve gayriresmî destek mekanizmaları; bu mekanizmaların güçlendirilmesi için ihtiyaç duyulan dönüşümler.

İzleyen bölümler, bu analitik temelden hareketle, sahada elde edilen bulguları, hukuki çerçeve ve kurumsal işleyişle birlikte ele alacak; kadınların adalete erişiminde karşılaştıkları hukuki, kurumsal ve sosyo-kültürel engelleri bütüncül bir perspektifle tartışacaktır. Böylece rapor, hem politika üreticilere hem de sahada çalışan profesyonellere yönelik somut tespitler ve öneriler için bir zemin oluşturmayı hedeflemektedir.

2.KADIN VE KIZ ÇOCUKLARINA YÖNELİK ŞİDDETİN GÖRÜNÜRLÜĞÜ

Kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddet, Türkiye’de hem yaygınlığı hem de sistematik biçimde görünmez kılınması nedeniyle derinleşen bir insan hakları sorunudur. Şiddet vakalarının önemli bir bölümünde, olaylar resmi kayıtlara hiç yansımamakta, aile içi “mahremiyet” söylemiyle kapalı devre sürmekte ve şiddete maruz kalanlar, hem toplumsal baskı hem de kurumsal eksiklikler nedeniyle başvuru mekanizmalarına erişememektedir. Bu görünmezlik durumu, Şiddetin gerçek boyutlarının tespit edilmesini engellemekte, Politika üretimini ve kaynak planlamasını güçleştirmekte, Devletin koruma ve önleme yükümlülüklerini yerine getirmesini fiilen zorlaştırmaktadır.

Aşağıdaki alt başlıklar, proje kapsamında yapılan saha çalışmaları, uzman görüşmeleri ve literatür taraması temelinde, kadın ve kız çocuklarına yönelik şiddetin görünürlük sorunlarını ayrıntılı biçimde ele almaktadır.

2.1. Şüpheli Kadın Ölümleri

Şüpheli kadın ölümleri, kadınlara yönelik şiddetin en ağır ve geri dönülmez biçimlerinden biridir. Bu ölümler çoğu zaman, İntihar, Kaza, Kayıp vakası gibi gösterilmekte; olayın arka planında yer alabilecek aile içi şiddet, baskı, zorla evlendirme, namus söylemi, ekonomik şiddet veya sistematik psikolojik şiddet unsurları görünmez kılınmaktadır.

2.1.1. Şüpheli Ölümlerin Özellikleri ve Yaygın Görülen Örüntüler

Saha görüşmeleri ve uzman değerlendirmeleri, şüpheli kadın ölümlerinde şu örüntülerin sıkça tekrarlandığını göstermektedir: Ölüm öncesinde, kadının çevresiyle ilişkilerinde belirgin bir içe kapanma, sosyal izolasyon ve “kontrol altına alınma” belirtileri, Aile içinde veya partner ilişkisinde geçmişe dönük şiddet, tehdit, zorla evlendirme veya “namus” gerekçesiyle baskı öyküleri, Kadının eğitim, çalışma hayatı veya sosyal etkinliklerden koparılarak eve kapatılması, Olayın hemen ardından aile veya yakın çevre tarafından “intihar etti”, “kaza oldu” “zaten psikolojik sorunları vardı” söyleminin öne çıkarılması.

Bu örüntüler, her şüpheli ölümün mutlaka bir cinayet veya ağır şiddet vakası olduğu anlamına gelmese de, etkili bir inceleme yürütülmediğinde yaşam hakkı ihlaline yol açabilecek ciddi bir risk alanına işaret etmektedir.

2.1.2. Şüpheli Ölümlerin Görünmezleşme Nedenleri

Proje kapsamında yapılan analizler, şüpheli kadın ölümlerinin üç temel nedenle görünmezleştiğini ortaya koymaktadır:

1. Sağlık kurumlarında şiddet bulgularının yeterince kayda alınmaması; Ölüm öncesinde sağlık kurumuna başvuran kadınların, darp, tehdit, intihara sürüklenme veya ağır psikolojik baskı bulguları çoğu zaman detaylı şekilde kayıt altına alınmamaktadır. Acil servis başvurularında, “düşme”, “kaza” gibi beyanlar sorgulanmadan kabul edilmekte; olası aile içi şiddet bağlantısı sistematik olarak araştırılmamaktadır. Sağlık personelinin şiddet şüphesi halinde bildirim yükümlülüğü konusunda bilgi eksikliği veya çekingenlik yaşadığı durumlar bulunmaktadır.
2. Kolluğun “ailenin beyanıla” süreci kapatma eğilimi ;Olay yerine intikal eden polis veya jandarma birimleri, çoğu zaman aile beyanını esas alarak dosyayı “intihar”, “kaza” gibi başlıklarla sınırlı incelemektedir. Şiddet geçmişi, önceki başvurular, komşu tanıklıkları veya dijital deliller (mesajlaşmalar, tehdit içerikleri vb.) çoğu vakada sistematik biçimde araştırılmamaktadır. Bu yaklaşım, hem delillerin zamanında toplanmasını engellemekte hem de olayın cinayet veya ağır şiddet bağlantısının ortaya çıkarılmasını zorlaştırmaktadır.
3. Aile fertlerinin toplumsal baskı nedeniyle gerçeği gizlemesi;“Aile onuru”, “namus”, “ayıp” gibi söylemler; aileyi, olayın arkasındaki şiddet dinamiklerini saklamaya itebilmektedir. Bazı vakalarda, aile içi baskı veya zorla evlendirme süreçlerine aile büyüklerinin bizzat dahil olması nedeniyle, gerçeğin ortaya çıkması aile bütünlüğü açısından tehdit olarak algılanmaktadır. Ekonomik bağımlılık ve sosyal dışlanma korkusu da aile fertlerinin suskunluğunu artırmaktadır.

2.1.3. Devletin Etkili Soruşturma Yükümlülüğünün Eksikliği

şüpheli kadın ölümlerinde devletin yükümlülüğü, yaşam hakkı kapsamında etkili ve kapsamlı bir soruşturma yürütmektir. Ancak proje bulguları, bu yükümlülüğün oğ vakada tam anlamıyla yerine getirilmediğini göstermektedir: Adli tıp incelemeleri ve otopsiler, şiddet öyküsü ihtimalini araştıracak derinlikte yapılmayabilmektedir.

Kolluk, savcılık, sağlık ve sosyal hizmet kurumları arasında sistematik bilgi paylaşımı zayıftır. Kadının geçmişte yaptığı şiddet başvuruları veya şiddet şüphesiyle sağlık kurumlarına gidişleri, ölüm olayıyla birlikte birlikte değerlendirilmemektedir. Bu durum, hem kadınların yaşam hakkının korunmasını zayıflatmakta hem de benzer vakaların nlenmesine yönelik politika üretimini güçleştirmektedir.

2.2. Aile İçi Baskı, Zorla Evlendirme ve çocukluk ağı İhlalleri

Aile içi baskı, kadınların ve kız çocuklarının yaşamlarının hemen her alanını etkileyen; fiziksel, psikolojik, ekonomik ve kültürel boyutlarıyla işleyen yaygın bir şiddet biçimidir. Proje kapsamında yapılan mahalle ve Aile Sağlığı Merkezi (ASM) ziyaretleri ile derinlemesine görüşmeler, kadınların önemli bir bölümünün şu deneyimleri yaşadığını ortaya koymaktadır: Karar alma süreçlerinde sürekli baskı ve kontrol altında tutulma, Ev içi şiddetin “aile içi mesele” veya “normal” bir durum olarak görülmesi, Kız çocuklarının erken yaşta evliliğe zorlanması, eğitimden koparılması ve ev içi rollerle sınırlandırılması, Şiddete tanıklık eden veya doğrudan maruz kalan çocukların çoğunun, herhangi bir kuruma başvurmaması ya da başvurusunun dikkate alınmaması.

2.2.1. Aile İçi Baskının Biçimleri

Aile içi baskı, yalnızca fiziksel şiddetle sınırlı kalmamakta; şu biçimlerde de ortaya çıkmaktadır: Psikolojik baskı ve duygusal manipölasyon: Sürekli eleştiri, küçük düşürme, tehdit, sevgiden yoksun bırakma, suçluluk duygusu yaratma. Ekonomik baskı: Kadının çalışmasının engellenmesi, kazancına el konması, harcama izninin eş veya aile büyükleri tarafından belirlenmesi.

Kültürel ve normatif baskı: “Namus”, “gelenek”, “töre” gibi gerekçelerle kıyafet, sosyal hayat, eğitim ve iş tercihlerinin kısıtlanması. Sosyal izolasyon: Kadının aile, arkadaş ve akran çevresinden koparılması, kontrol altında tutulması, dışarı çıkmasının sınırlandırılması. Bu baskı biçimleri, kadının yaşam üzerinde özerk bir özne olarak karar verme hakkını sistematik biçimde ortadan kaldırmakta ve şiddet riskini artırmaktadır.

2.2.2. Zorla ve Erken Yaşta Evlendirme

Projenin saha verileri, zorla ve erken yaşta evliliklerin, özellikle ekonomik yoksunluk, düşük eğitim düzeyi ve patriyarkal aile yapısının güçlü olduğu bölgelerde daha görünür hale geldiğini göstermektedir.

Kız çocukları, aile üzerindeki ekonomik yükü azaltma, “namusu koruma” veya aileler arası akrabalık bağlarını güçlendirme gerekçeleriyle erken yaşta evliliğe zorlanabilmektedir. Erken evlilikler, kız çocuklarının eğitimlerinin yarım kalmasına, ekonomik bağımlılığın pekişmesine ve ilerleyen dönemde şiddete maruz kalma riskinin artmasına yol açmaktadır. Bazı durumlarda resmi nikâh yapılmadan, yalnızca dini törenle gerçekleştirilen birliktelikler, kız çocuklarının hukuki koruma mekanizmalarından tamamen uzak kalmasına neden olmaktadır.

2.2.3. Çocukluk Çağı İhlalleri ve Kurumsal Görünmezlik

Çocukluk döneminde maruz kalınan şiddet ve ihmal, uzun vadede ruh sağlığı başta olmak üzere çok boyutlu etkiler yaratmaktadır. Buna karşın: Okul, sağlık kurumu veya sosyal hizmet birimlerine ulaşabilen az sayıdaki çocuk dışında, şiddet maruz kalan çocukların büyük bölümü hiçbir kuruma başvurmamaktadır.

Çocukların beyanlarının değersizleştirilmesi, “abartıyor”, “yanlış anlamıştır” gibi söylemlerle geçiştirilmesi, ihlallerin tespitini zorlaştırmaktadır.

Aile içi “mahremiyet” vurgusu ve “aile bütünlüğünün korunması” söylemi, çoğu zaman çocuğun üstün yararı ilkesinin önüne geçmektedir. Bu nedenle, aile içi baskı ve çocukluk çağı ihlalleri, hem kadınların yaşamları boyunca süren şiddet döngüsünü beslemekte hem de yeni kuşaklar açısından şiddetin yeniden üretildiği bir zemin oluşturmaktadır.

2.3. Şiddetin Tanınmasında Karşılaşılan Engeller

Şiddetin görünür hale gelmesinin önündeki en kritik eşik, şiddete maruz kalanın yaşadığını şiddet olarak tanıması ve bunu ifade edebilmesidir. Saha bulguları, kadınların şiddeti tanıma ve başvuru yapma süreçlerinde çoklu engellerle karşılaştığını göstermektedir

2.3.1. Şiddetin “Aile İçi Mesele” Olarak Görülmesi

Kadınların önemli bir bölümü, yaşadıkları şiddeti “evlilikte olur”, “her ailede kavga olur” gibi ifadelerle normalleştirmektedir. Aile büyükleri, akrabalar veya komşular tarafından “yuva bozulmaz”, “kol kırılır yen içinde kalır” gibi söylemlerle kadının şikâyetçi olması engellenmektedir. Bu yaklaşım, hem şiddetin ilk aşamalarda tespit edilmesini zorlaştırmakta hem de şiddet ağırlaşana kadar sürecin kapalı devre devam etmesine neden olmaktadır.

2.3.2. Fiziksel Olmayan Şiddet Biçimlerinin Fark Edilmemesi

Psikolojik, ekonomik, dijital ve ısrarlı takip gibi şiddet türleri, hem kadınlar hem de kurumlar tarafından çoğu zaman “şiddet” olarak tanımlanmamaktadır. Hakaret, aşağılama, kıskançlık adı altında kontrol, sürekli telefonla arama, sosyal medya üzerinden taciz gibi davranışlar meşrulaştırılabilmektedir. Ekonomik bağımsızlığın engellenmesi, borçlandırma veya kadının emeğinin karşılıksız kullanılması, çoğu zaman aile içi “roller” kapsamında görülüp şiddet olarak adlandırılmamaktadır.

2.3.3. Ekonomik Bağımlılık ve Toplumsal Baskı

Kadınların ücretli istihdama düşük katılımı ve mülk sahibi olma oranlarının düşüklüğü, şiddet gördüklerinde ayrılma veya bağımsız yaşama ihtimalini kısıtlamaktadır.

Aile, akraba ve komşuluk ağlarının baskısı; boşanmış kadınlara yönelik damgalama ve dışlanma korkusu, başvuru yapma kararını zorlaştırmaktadır. Kırsal bölgelerde, boşanma veya evi terk etme, kadının ve çocukların barınma ve geçim güvenliğini doğrudan tehdit eden bir risk olarak görülmektedir.

2.3.4. Korku, Tehdit ve Sosyal İzolasyon

Pek çok kadın, şiddet uygulayan tarafından ölümlle, çocukların velayetinin alınmasıyla veya ailesine zarar verilmesiyle tehdit edilmektedir. Şiddet uygulayanın silaha erişiminin olması, kadının korkusunu artırmakta ve başvuruyu fiilen engellemektedir. Kadının sosyal çevresinden koparılması, telefon ve internet erişiminin kısıtlanması gibi uygulamalar, hem bilgiye hem de başvuru mekanizmalarına erişimi güçleştirmektedir.

2.3.5. Kurumlarda Karşılaşılan Önyargılar

Kadınlar, ilk temasta bulundukları sağlık çalışanı, kolluk görevlisi veya sosyal hizmet uzmanının tutumunun süreci belirlediğini ifade etmektedir. Bazı durumlarda, “Emin misin?”, “Çocukların var, bir daha düşün”, “Kocandır, yapar” gibi ifadeler, kadının yaşadıklarının küçümsenmesine ve vazgeçirilmesine neden olmaktadır. Özellikle genç kadınlar ve kız çocuklarının beyanlarının sorgulanması, “abartıyor”, “ilgi çekmek istiyor” şeklinde yorumlanması, şiddetin tanınmasının önünde ciddi bir bariyer oluşturmaktadır.

2.4. Başvuru Mekanizmalarındaki Sorunlar

Şiddete maruz kalan kadın ve kız çocuklarının adalet ve destek mekanizmalarına erişimi, yalnızca bireysel cesaret ve farkındalıkla değil, aynı zamanda sistemin işleyişiyle de yakından bağlantılıdır. Proje bulguları, başvuru süreçlerinde yapısal nitelik taşıyan ciddi sorunlar bulunduğunu göstermektedir.

2.4.1. Kayıt Açılmaması veya Eksik Açılması

Kadınların kolluk, sağlık kuruluşu veya savcılığa başvurularında, şiddetin niteliği ve geçmişine ilişkin bilgiler çoğu zaman eksik ya da yüzeysel biçimde kayda geçmektedir. Bazı vakalarda, “aile içinde halledildiği” gerekçesiyle hiç kayıt açılmamakta, bu da tekrar eden şiddet vakalarının izlenmesini ve müdahaleyi imkânsız hale getirmektedir. Eksik kayıt, daha sonra alınacak koruma tedbirlerinin gerekçelendirilmesini ve hukuki süreçlerin yürütülmesini zorlaştırmaktadır.

2.4.2. Yanlış veya Yetersiz Yönlendirme

İlk başvurunun hangi kuruma yapılacağı, hangi hakların talep edilebileceği ve hangi belgelerin gerektiği konusunda kadınlar yeterli bilgilendirme alamamaktadır. Kolluk veya sağlık birimlerinde görev yapan personelin, şiddet vakalarını ilgili sosyal hizmet birimlerine ve adli makamlara yönlendirmede tutarlı davranmadığı görülmektedir. Bu durum, başvuru sürecinin uzamasına, şiddete maruz kalanın yorulmasına ve kimi zaman şikâyetinden vazgeçmesine yol açmaktadır.

2.4.3. 6284 Sayılı Kanun Kapsamındaki Tedbirlerin Uygulanmasında Gecikmeler

Koruyucu ve önleyici tedbir kararlarının alınması ve uygulanmasında yaşanan gecikmeler, kadının güvenliğini doğrudan riske atmaktadır. Özellikle uzaklaştırma, yaklaşmama ve iletişim yasağı gibi tedbirlerin hızla ve etkin şekilde uygulanmaması, şiddet faillerinin kadına yeniden ulaşmasına zemin hazırlamaktadır. Kadınlar, bazı durumlarda kolluğun tedbir kararını yeterince ciddiye almadığını, ihlal halinde etkin müdahale edilmediğini aktarmaktadır.

2.4.4. Kurumlar Arası İletişim Eksikliği

Kolluk, adliye, sağlık kuruluşları ve sosyal hizmet birimleri arasında şiddet vakalarına ilişkin bilgi akışı çoğu zaman kopuktur. Aynı kadın için farklı kurumlarda açılan dosyalar birbirinden habersiz yürütülebilmekte; bu da bütüncül bir risk değerlendirmesini engellemektedir. Kurumlar arası standart protokollerin eksikliği, her vakanın kişisel inisiyatiflere bağlı olarak ele alınmasına yol açmaktadır.

2.4.5. Standart Dışı Uygulamalar ve “Delil Yok” Söylemi

Farklı illerde, hatta aynı il içinde farklı kolluk birimlerinde ve sağlık kuruluşlarında şiddet vakalarına ilişkin uygulamalar büyük farklılıklar göstermektedir. Bazı birimlerde, “delil yok”, “yaralanma yok”, “rapor alamazsın” gibi gerekçelerle başvurular ciddiye alınmamakta veya süreç erken aşamada kapatılmaktadır. Oysa şiddet, her zaman görülebilir fiziksel iz bırakmamakta; psikolojik, ekonomik ve cinsel şiddet gibi türlerin delillendirilmesi için farklı araç ve yöntemlerin devreye sokulması gerekmektedir.

2.4.6. Kız Çocuklarının Beyanlarının Dikkate Alınmaması

Kız çocuklarının şiddet, istismar veya zorla evlendirme beyanları, yetişkinlerin beyanına göre ikincil planda değerlendirilebilmektedir. “Çocuktur, abartır”, “yanlış anlamıştır” yaklaşımı, çocuğun yaşadığı ihlalin görünmez kalmasına ve failerin korunmasına neden olabilmektedir. Çocuk dostu ifade alma süreçlerinin yaygın olmaması, çocukların kendilerini güvende hissetmeden konuşmasına, dolayısıyla eksik veya çelişkili beyan vermesine yol açmaktadır.

Bu bulguların bütününe bakıldığında, kadın ve kız çocuklarına yönelik şiddetin yalnızca bireysel ve aile içi bir sorun olmadığı; hukuki, kurumsal ve toplumsal düzeylerde yeniden üretilen yapısal bir mesele olduğu görülmektedir. Şiddetin görünürlüğünün artırılması, hem şiddete maruz kalanın korunması hem de önleyici politikaların geliştirilmesi için temel bir gerekliliktir.

2.5. Şiddet Hattı Başvurularının Analizi ve Dijital Arşiv Sistemi

Bulguları

Hollanda Krallığı tarafından desteklenen ve İHAMED tarafından yürütülen “Şiddetle Mücadelede Kadın ve Kız Çocuklarının Adalete Erişimi Projesi” kapsamında kurulan Şiddet Hattı, yerelde şiddetin görünürlüğüne artırmak, başvuruların kayıt altına alınmasını sağlamak ve kadınların adalete erişim yolculuğunu güçlendirmek amacıyla önemli bir mekanizma olarak işlerlik kazanmıştır. Kurum yönlendirmeleri ve bireysel başvurular sonucu elde edilen veriler dijital arşiv sistemine işlenmiş; bu veri kadın ve kız çocuklarının maruz kaldıkları şiddet türlerini, bu türler arasındaki ilişkileri ve sosyo-demografik örüntüleri analiz etme olanağı sağlamıştır.

Dijital arşiv sistemine aktarılan veriler analiz edilirken, başvuranların yaşı, medeni durumu, eğitim durumu, fail ile ilişkisi ve şiddet türleri temel değişkenler olarak değerlendirilmiştir. Bu yaklaşım, şiddetin bireysel deneyimler üzerinden değil; toplumsal, kültürel ve ekonomik dinamiklerle birlikte ele alınması gerektiğini göstermektedir.

Şiddet Türlerinin Dağılımı

Analiz edilen veriler, kadınlara yönelik şiddet türlerinin dağılımında belirgin örüntüler olduğunu ortaya koymuştur:

- Psikolojik şiddet, başvurular arasında en yüksek oranla yer almaktadır. Kontrol, tehdit, aşağılama ve izolasyon gibi davranışların yaygınlığı dikkat çekmektedir.
- Ekonomik şiddet, ikinci sırada yer almakta; özellikle eş veya partner tarafından gelir ve kaynak kontrolünün bir güç aracı olarak kullanıldığı görülmektedir.
- Fiziksel şiddet, üçüncü sıradadır ve sıklıkla uzun süreli psikolojik baskının ardından ortaya çıkmaktadır.
- Cinsel şiddet, başvurularda sayıca düşük görünmekle birlikte, bunun nedeninin gerçek yaygınlığın düşük olmasından değil; cinsel şiddetin ifade edilmesinin sosyal ve kültürel olarak son derece zor olmasından kaynaklandığı değerlendirilmektedir.

Veriler, şiddetin çoğu vakada tekil bir biçimde değil, birbirini tamamlayan veya besleyen çoklu türlerde ortaya çıktığını göstermektedir. En sık görülen kombinasyonlar şunlardır:

- Psikolojik + Ekonomik şiddet
- Psikolojik + Fiziksel şiddet
- Psikolojik + Ekonomik + Fiziksel şiddet
- Dijital şiddet + Psikolojik şiddet

Bu örüntüler, şiddetin hem sürekliliğini hem de katmanlı yapısını ortaya koymakta; müdahale mekanizmalarının çok yönlü tasarlanması gerektiğini göstermektedir.

Dijital şiddet analizinde en belirgin örüntü, failerin büyük bir çoğunluğunun erkek arkadaş/partner olmasıdır. Dijital takip, tehdit mesajları, hesaplara izinsiz erişim, fotoğraf/konum üzerinden kontrol gibi uygulamalar psikolojik şiddetin dijital bir uzantısı olarak ortaya çıkmaktadır.

Genel Değerlendirme

Şiddet Hattı verileri ve dijital arşiv bulguları, kadın ve kız çocuklarına yönelik şiddetin çok boyutlu, katmanlı ve sistematik bir olgu olduğunu doğrulamaktadır. Psikolojik ve ekonomik şiddetin yüksek oranları, fiziksel şiddetin çoğu zaman bu süreçlerin devamı niteliğinde olduğunu; dijital şiddetin ise kontrol mekanizması olarak giderek güçlendiğini göstermektedir. Bu veriler, şiddetle mücadelede çok yönlü, bütüncül ve kurumsal işbirliğine dayalı politika ve uygulamaların gerekliliğini açıkça ortaya koymaktadır